

ต ปัจจัย ประกอบกับธาตุมี ม, น, ร เป็นที่สุด

ว่าโดยกาล บอกอดีตกาล แปลว่าแล้ว

ว่าโดยวาก เป็นได้ ๔ วาก คือ

๑. กัตตวาก
๒. กัมมวาก
๓. ภาววาก
๔. เหตุกัมมวาก

ว่าโดยลิงค์ เป็นได้ ๓ ลิงค์

ในปุงลิงค์แจกตามแบบ ปุริส

ในอิติลึงค์ลง อา ปัจจัย แจกตามแบบ กณฺฐา

ในนปุงสกลิงค์แจกตามแบบ กุล

ธาตุมี ม และ น เป็นที่สุด ลบที่สุดธาตุ

คโต ไปแล้ว. คมฺ ธาตุ ในความไป, ความถึง.

รโต ยินดีแล้ว. รมฺ ธาตุ ในความยินดี.

ขโต อันเขาซัดแล้ว. ขนฺ ธาตุ ในความซัด.

หโต อันเขาฆ่าแล้ว. หนฺ ธาตุ ในความฆ่า.

กโต อันเขาทำแล้ว. กรฺ ธาตุ ในความทำ

อกัมมธาตุ

ต ปัจจัยประกอบกับอกัมมธาตุ สามารถเป็นกัตตวากและภาว-วาก ถ้าวลงเหตุปัจจัย คือ เณ หรือ ณาเป ก่อน เป็นเหตุกัมมวาก

-กัตตวาก เช่น ปุริโส คามํ คโต.

(อ.บุรุษ ไปแล้ว สู่หมู่บ้าน)

-ภาววาก เช่น ปุริเสน คตํ.

(อันบุรุษ ไปแล้ว)

-เหตุกัมมวาก เสนฺจฺจนา กาโล อาคามิโต.

(อ.กาล อันเคราะห์ฐิ ให้มาแล้ว)

สกัมมชาตุ

ต ปัจจัยประกอบกับสกัมมชาตุเป็นกัมมมาจากเท่านั้น ถ้าประกอบเหตุปัจจัย คือ ฌ หรือ ฌาเป ก่อนแล้วเป็นเหตุกัมมมาจาก

-กัมมมาจาก ทารเคน สปโป หโต.

(อ.ฐ อันเตก ฆ่าแล้ว)

-เหตุกัมมมาจาก เสฏฐินา ทาส วิหาโร การาปิโต.

(อ.วิหาร อันตรฐฐิ ยังทาส ให้ทำแล้ว)

วิธีแปลกิริยาภิกตฺกัที่มี ต ปัจจัยเป็นที่สุด เมื่อเข้าสมาสกับศัพท์เหล่านี้ คือ ขณ, สมย, กาล, เวลา, ฐาน เป็นต้น

(ตสฺส ปุริสสฺส) คตกาเล

(ตสฺส ปุริสสฺส) รตกาเล

(ตสฺส ปุริสสฺส อวาวุสฺส) ขตกาเล

(ตสฺส ทารกสฺส สปปฺสฺส) หตกาเล.....

คตกาเล

รตกาเล

ขตกาเล

หตกาเล.....

วิธีแปลกริยาภิกตก็มี ๓ ปัจจัยเป็นที่สุด เมื่อเข้าสมาสกับ ภาว ศัพท์
หรือ ปัจจัยในภาวัตถิต คือ ตา, ตต

(ตสฺส ปุริสสฺส) คตตายน

(ตสฺส ปุริสสฺส) รตตายน

(ตสฺส ปุริสสฺส อวาวุสฺส) ขตตายน

(ตสฺส ทารกสฺส สปปสฺส) หตตายน.....

คตตายน

รตตายน

ขตตายน

หตตายน.....

แบบฝึกหัดท้ายบท

จงแปลเป็นภาษามคธ

๑. อ.บิดา ให้แล้ว ซึ่งทรัพย์ แก่บุตร ในเวลาที่เขามาถึงแล้ว ฯ
๒. อ.นายมหาทุคต ไม่ได้แล้ว ซึ่งทรัพย์ เพราะความที่ทานเป็นทานอัน
ตนไม่ให้แล้ว ฯ
๓. อุบาสก ได้รู้แล้ว ซึ่งความที่แห่งบุรุษนั้นเป็นผู้มาแล้ว ฯ

จงแปลเป็นภาษาไทย

๑. อุปาสโก ตสฺส อาคตกาเล ปุตตสฺส ฐนํ เทติ ฯ
๒. อุปาสิกา สตถุ อาคตภาวํ สุตาวิณี ตุมฺหา โหติ ฯ
๓. อุปาสิกาย ทานํ ทิยมานาย, มโน ตุมฺหาโร ฯ